

Phỏng vấn với anh Đinh Quang Anh Thái, Đài Little Sài Gòn, ngày Thứ sáu 15-11-2002

Kính chào quý thính giả của đài Little Sài Gòn. Chào anh Đinh Quang Anh Thái.

1. *Thời sinh viên, bà học ngành y khoa, những năm gần đây, chị lại bỏ nhiều thì giờ nghiên cứu và viết sách, nhất là lãnh vực giáo dục và lịch sử Việt Nam. Chị có thể cho biết lý do sự chuyển hướng này ?*

Hoàn cảnh nào, tâm tư ấy. Khi sống trong xã hội Việt Nam trước kia, tôi cảm thấy muốn giúp xã hội bằng những công tác từ thiện và y tế cho nên tôi chọn học y khoa. Trong khi học ở Y khoa Sài Gòn, tôi tình nguyện làm trưởng ban Xã hội, quyên thực phẩm như gạo, sữa, thuốc men cho những người dân tỵ nạn chiến tranh lúc ấy, khoảng 1974 và đầu năm 1975, đang đổ dồn về thành phố, trong những trại tạm trú lập ra ở chung quanh Sài Gòn.

Khi phải dời Việt Nam năm 1975, tôi đã dành nhiều thì giờ để định hướng lại cuộc đời của mình. Trong lúc tương lai bất định và chưa tìm được mục đích cho đời mình, tôi được nhận vào học tại một trường đại học ở Ohio. Nhưng cuộc đời sinh viên không kéo dài lâu vì tôi lập gia đình sau đó.

Khi có con cái, chúng tôi nghĩ đến việc làm sao dạy các con mình hiểu biết về văn hóa Việt Nam, nhất là trong giai đoạn này, vì công việc của nhà tôi, gia đình chúng tôi về sống ở nhà quê nước Mỹ, xa các tỉnh lớn có nhiều sinh hoạt của cộng đồng người Việt. Khi nhìn thấy các con mình ngày càng lớn nhanh, ngoại ngữ ngày càng biết nhiều mà sự sử dụng tiếng Việt cũng như sự hiểu biết về văn hóa Việt không được dồi dào, chúng tôi đã tìm mua nhiều sách Việt, để chọn những bài hay dạy các con mình. Trong khi dạy các con mình, chúng tôi cũng nghĩ đến các thiếu niên Việt khác ở hải ngoại, do đó chúng tôi quyết định soạn các sách cho trẻ em nhằm vào mục đích giúp các thế hệ trẻ hiểu biết về văn hóa Việt Nam.

2. *Nhà xuất bản Ý Linh là do bà chủ trương ?*

Tên của nhà xuất bản Ý Linh là ghép từ tên của nhà tôi, Đỗ Hoàng Ý, và tên tôi là Quý Linh. Trước khi lấy nhau, chúng tôi đã cùng mang một ý thích giống nhau là yêu mến văn hóa Việt Nam.

Chúng tôi quan niệm văn hóa ví như cái cây, sống và lớn lên được nhờ có mưa có nắng, có người chăm bón săn sóc. Chúng ta đã lớn lên trong bóng cây của nền văn hóa Việt Nam, đã sống, đã suy nghĩ, đã làm việc trong tinh thần văn hóa Việt Nam, đã được hưởng kết quả của nền văn hóa Việt Nam do sự đóng góp của biết bao người đi trước, từ phong tục, y phục, ăn uống, văn chương, nghệ thuật, ngôn ngữ, triết lý sống. Chúng tôi không muốn phụ bạc nền văn hóa đã nuôi dưỡng tâm hồn chúng tôi. Do đó, chúng tôi tự nhận là những người trồng cây, hay là nói theo tục ngữ Việt Nam “ăn cây nào rào cây nấy”, cho nên chúng tôi muốn đóng góp cho cây văn hóa Việt Nam tăng trưởng và trường tồn.

3. *Cuốn sách mới nhất của bà sắp ra mắt độc giả tại Houston là cuốn “Lịch sử Việt Nam từ thuộc Pháp đến Độc lập, 1858-1945”. Tại sao chị lại chọn giai đoạn lịch sử này ?*

Tôi đã chọn tìm hiểu thời kỳ thuộc Pháp trong lịch sử Việt Nam vì hai lý do: lý do thứ nhất là vì nghĩ rằng thời kỳ này có nhiều ảnh hưởng trực tiếp đến đời sống tinh thần cũng như vật chất, văn hóa cũng như chính trị của xã hội và con người Việt Nam hiện đại; lý do thứ hai là vì muốn tìm hiểu xem những người thời ấy, thế hệ ông bà cha mẹ chúng ta, đã sống như thế nào.

Tìm hiểu quá khứ đem lại cho chúng ta sự thích thú vì mặc dù không hiện diện trong thời gian và không gian đó, chúng ta vẫn như được “sống” trong xã hội của người đời trước, cảm được tâm trạng và sinh ra mối tâm giao với những người của quá khứ – những con người đã làm thành lịch sử.

Thêm nữa, tìm hiểu sự thực lịch sử, nhất là lịch sử của 100 năm thuộc Pháp, có thể giúp chúng ta ra khỏi những ngộ nhận đối với quá khứ. Càng gần với chân lý của quá khứ càng hiểu được rõ hơn con người và thời đại của chúng ta. Tôi quan niệm rằng có hiểu được quá khứ mới hiểu được hiện tại, mới biết chọn con đường nào dẫn đến tương lai.

4. *Chị có gặp khó khăn khi tìm nguồn tài liệu tham khảo ?*

Vấn đề tìm tài liệu tham khảo cho thời kỳ lịch sử Việt Nam thuộc Pháp không quá khó khăn vì tương đối chỉ trong vòng 100 năm trở lại. Chúng ta có thể tìm ở ngoài thị trường hồi ký của các tác giả người Việt, những tác phẩm của các tác giả tiền chiến được tái bản ở trong nước cũng như ngoài nước; trong các thư viện của các đại học Mỹ có sách biên khảo của các tác giả Âu Tây, có các bộ tạp chí Nam Phong, Ngày Nay. Ở bên Pháp, chúng tôi có vài người quen sẵn lòng mua sách hộ. Dĩ nhiên, nếu tự mình có thể đi tìm tài liệu hoặc tài liệu ở tập trung một nơi thì việc khảo cứu chắc chắn phong phú hơn và còn có thể chính xác hơn nữa.

Tài liệu có rất nhiều, có khi đọc không hết, tôi phải cố chú tâm không đọc lan man nhiều quá đến nỗi đi quá xa vấn đề mình cần, đồng thời cũng phải tìm đọc cho đủ để có được một cái nhìn toàn thể về bức tranh xã hội Việt Nam thời thuộc Pháp.

5. *Trong phần tài liệu tham khảo, dường như bà không để tâm đến tài liệu của các tác giả đang làm việc dưới chế độ cộng sản tại Việt Nam ?*

Nghe anh Thái hỏi, tôi mới để ý đến điều này. Nguyên tắc của tôi khi đọc sách là chú trọng đến nội dung của tác phẩm hơn là đến tên của tác giả. Tôi chọn một quyển sách nào đó là vì quyển sách ấy chứa đựng những gì mà tôi cần tìm hiểu. Nếu tôi chú trọng đến tác giả, tôi sẽ tìm đến những tác phẩm của tác giả đó.

Thêm nữa, sách của các tác giả ở trong nước về vấn đề tôi cần tìm hiểu không dễ tìm. Nhiều khi không biết có những sách nào viết về thời kỳ này và tìm mua ở đâu.

6. *Nhiều cuốn sách sử sau này là sự tổng hợp, hoặc nói theo ngôn ngữ bình dân, là sự xào nấu từ các cuốn sử của những người viết trước kia. Trường hợp bà thì sao, bao nhiêu phần là do công trình nghiên cứu riêng và bao nhiêu phần là rút ra từ các tư liệu có sẵn của người khác ?*

Trong việc nghiên cứu sử, chúng tôi đã theo một phương cách sau:

1/ tìm sử liệu nguyên thủy, chẳng hạn như các tạp chí Nam Phong, Ngày Nay, Tao Đàn, tác phẩm của các tác giả tiền chiến như Hoài Thanh, Vũ Ngọc Phan, các tác giả trong Tự Lực Văn Đoàn, hồi ký của các ông Vương Hồng Sển, Đỗ Thúc Vịnh, Phạm Duy,...

2/ nếu không có sử liệu nguyên thủy, chúng tôi dùng đến sử liệu hạng thứ, chẳng hạn như muốn biết sách *L'Annam d'Autrefois* của Pierre Pasquier viết những gì, tôi phải đọc bài của ông Phạm Quỳnh. Muốn biết ông Nguyễn Văn Vĩnh viết những gì trong Đông Dương tạp chí mà tôi không tìm được ở Đông Dương tạp chí cho nên tôi phải xem Việt Nam Văn học sử của ông Phạm Thế Ngũ.

3/ Công việc kế tiếp của chúng tôi gồm những giai đoạn sau:

- việc đầu tiên là chọn lọc những chi tiết lịch sử quan trọng;
- sau đó là sắp xếp các chi tiết theo một thứ tự thời gian để người đọc dễ theo dõi sự việc;
- kế đó chúng tôi dùng những chi tiết đã chọn lọc để giải thích những biến chuyển trong xã hội; nếu các chi tiết không đủ để có một sự giải thích hợp lý, chúng tôi phải tìm thêm tài liệu cho đến khi có đủ chi tiết để đi đến một kết luận;
- cuối cùng chúng tôi mới tổng kết lại để người đọc nhìn thấy mối liên hệ giữa hoàn cảnh lịch sử và con người trong xã hội Việt Nam đương thời.

7. *Trong bối cảnh hiện nay của cộng đồng Việt Nam hải ngoại, số người đọc tiếng Việt ngày càng có vẻ cạn kiệt đi vì thế hệ già mất dần, trong khi thế hệ trẻ khó khăn khi đọc tiếng mẹ đẻ, việc xuất bản sách lịch sử có phải là hành động lợi ngược dòng ?*

Lịch sử Việt Nam là chung của cả dân tộc Việt Nam. Đứng về phương diện của người viết sử, thì người viết sử không thể tự hạn hẹp để viết cho một cộng đồng nào nhỏ hơn là cộng đồng của toàn thể dân tộc vì người viết sử có cái trách nhiệm không những là viết cho người đương thời và các thế hệ kế tiếp mà còn phải viết hộ cho những người đã nằm xuống.

Đứng về phương diện của người đọc thì chúng ta biết rằng những nhà nho ngày xưa vừa học chữ Hán, vừa biết chữ nôm và nói tiếng Việt trong đời sống hàng ngày. Vì thế các cụ ngày xưa đọc được rất nhiều sách chữ Hán. Thế hệ ông bà của chúng ta sống trong thời kỳ thuộc Pháp biết ít nhất hai thứ tiếng là tiếng Việt và tiếng Pháp, và nhiều người tự học chữ Hán hoặc được cha mẹ cho đi học thêm về chữ Hán. Vì thế nhiều người trong thời kỳ này đọc được cả sách Pháp, sách Việt và sách chữ Hán. Thế hệ những người trí thức miền Nam sống trong thời kỳ chiến tranh Việt Nam đọc được sách báo tiếng Anh, tiếng Pháp trong khi vẫn sử dụng tiếng Việt; giới trí thức miền Bắc chắc là đọc được sách báo bằng tiếng Nga. Do đó, ta có thể nghĩ rằng trong việc muốn tìm hiểu tri thức, ngôn ngữ không bao giờ là một trở ngại lớn lao cả.

8. *Làm sao kế hợp được vai trò làm vợ, làm mẹ với công việc trước tác như trường hợp của bà ?*

Rất thành thực mà thưa cùng quý thính giả rằng tôi chỉ là một bà nội trợ, hoặc nói cho oai hơn nữa thì là “nội tướng”. Việc làm vợ, làm mẹ là bổn phận của tôi phải làm cho tròn, còn việc trước tác là một thú vui (tương đương với chữ *hobby*) như người ta chơi cây cảnh, chơi hoa lan vậy. Lúc nào có chút thì giờ rảnh tôi mới đọc sách, có khi sáng sớm cả nhà còn đang yên giấc, có khi tối khuya cả nhà đã ngủ yên. Đi đón con, chờ con ở trường, tôi cũng cố đọc vài trang sách. Nói ra quý vị đừng cười cái cách làm việc của bà nội trợ: thường khi đứng trong bếp, có một mình, tôi hay suy nghĩ về vấn đề đang viết. Có khi sáng sớm tỉnh dậy, nghĩ một cách rất sáng suốt những điều mà tôi bản khoăn trong nhiều ngày trước. Vì thói quen vừa làm việc nhà hoặc là vừa lái xe vừa suy nghĩ cho nên những khi rảnh rỗi, ngồi trước tờ giấy trắng hàng giờ thì lại không biết viết gì.

Thì giờ cho việc trước tác rất eo hẹp, tôi luôn cố gắng hết sức mình để hoàn thiện tác phẩm. Cách làm việc của tôi cũng do tự học mà ra, học qua sách vở, chứ không đến trường nào. Rất mong các bậc bác nhâ cao minh cũng như người đọc chỉ dẫn cho những sự khiếm khuyết.

9. *Trong khi viết sách, chị có được sự yểm trợ của gia đình không ?*

Trong thời gian tôi chuẩn bị cho một quyển sách mới, thường thường phải ba bốn năm trở lên vì không có nhiều thì giờ rảnh, tôi được may mắn là có nhà tôi và các cháu nâng đỡ tinh thần. Các cháu thích thấy mẹ đọc sách và viết sách, và hãnh diện về việc làm của mẹ. Các cháu giúp tôi tìm tài liệu, mượn sách qua thư viện Đại học. Cháu thứ tư của chúng tôi là cháu Linh Đan sẵn lòng vẽ các phụ bản cho sách của mẹ. Cháu đầu lòng là cháu Đakao giúp trình bày sách. Về phần nhà tôi, thì thỉnh thoảng trao đổi ý kiến về những gì tôi viết. Nhà tôi tuy có góp ý nhưng chỉ để cho tôi có dịp tranh luận làm sáng tỏ vấn đề hơn là ảnh hưởng đến sự suy nghĩ của tôi.

10. *Bà còn điều gì muốn nói thêm với thính giả không về tác phẩm của bà không ?*

Chúng tôi cảm ơn anh Đinh Quang Anh Thái và đài Little Saigon đã cho chúng tôi cơ hội để tâm tình cùng quý thính giả của đài về công việc của chúng tôi. “Nhân vô thập toàn”, sách cũng như người, không có sách nào là hoàn toàn, hy vọng sách ra mắt độc giả và được độc giả đón nhận một cách rộng lượng.

Kính chào quý thính giả của đài Little Saigon. Thân chào anh Đinh Quang Anh Thái.